

ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟΣ ΞΕΝΩΝΑΣ ΕΦΗΒΩΝ «ΙΡΙΣ»

Εισηγήτρια: Μαρία Σαραφίδου MD.

Παιδοψυχίατρος-Ψυχαναλυτική Ψυχοθεραπεύτρια.

Διδάκτορας Ιατρικής Σχολής του Πανεπ. Λωζάννης

τ. Διευθύντρια Ιατροπαιδαγωγικού Τομέα στην Γενεύη

Υπεύθυνη του Ξενώνα Εφήβων «ΙΡΙΣ»

1) Τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρούμε στην Ελλάδα (όπως και στον υπόλοιπο δυτικό κόσμο) μια επιμήκυνση του χρόνου της εφηβείας και έναν προδευτικό διαχωρισμό από τον φυσιολογικό χρόνο της ήβης. Η επιμήκυνση της εκπαίδευσης, η καθυστέρηση εισόδου στην επαγγελματική ζωή ή στην σύναψη συζυγικών σχέσεων συμβάλλουν σε αυτήν την τάση, αλλά ο πιο καθοριστικός παράγοντας μας εμφανίζεται να είναι αυτή η παράταση που επιβάλλεται κατά κάποιον τρόπο στο ξεκαθάρισμα των ταυτοποιήσεων λόγω της ασάφειας και του απροσδιόριστου σχετικά με το πώς θα είναι ο μελλοντικός τρόπος της ζωής του εφήβου. Η εξέλιξη των κοινωνιών μας, μέσω κυρίως των αλλαγών που εντυπώνονται στη λειτουργία του οικογενειακού κυττάρου, ενθαρρύνει την οξύτερη έκφραση διαφόρων προβληματικών που μπορούν να συμπεριληφθούν κάτω από την ονομασία «συμπεριφορές εξάρτησης».

2) Ενώ η εφηβεία παρατείνεται, οι ψυχολογικές της δυσκολίες και η κρίση στη σχέση των εφήβων με τους γονείς τους εντείνονται, στην χώρα μας εκλείπουν δραματικά οι δομές που θα πλαισιώσουν και θα βοηθήσουν τους πιά ευάλωτους εφήβους, αυτούς με σοβαρές ψυχικές δυσκολίες και τις οικογένειες τους. Ο Θεραπευτικός Ξενώνας Εφήβων «ΙΡΙΣ», είναι μία από τις λίγες υπάρχουσες δομές και μοναδική στο είδος της για την Ελλάδα.

3) Το ΙΡΙΣ είναι μία πρότυπη εξωνοσοκομειακή, μεταβατική, κοινοτική δομή για εφήβους, που άρχισε να λειτουργεί από τον Ιούνιο του 2002. Στεγάστηκε αρχικά στο κέντρο του Χαλανδρίου, στην οδό Νυμφών 2 και Δάσους και από τον Δεκέμβριο 2007 μεταστεγάστηκε σε μεγαλύτερο χώρο, στην οδό Αγράμπελης 28, στο Πάτημα Χαλανδρίου.

Είναι η πρώτη και μοναδική μονάδα που δημιουργήθηκε στην Ελλάδα θεραπείας και ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης εφήβων με ψυχικές και οικογενειακές δυσκολίες. Το πρόγραμμα λειτουργίας του επιχορηγείται από την Δ/ση Ψυχικής Υγείας του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (υπ' αριθμ. Υ5β/Γ.Π.124174/16.12.2002 Απόφαση Υφυπουργού Υγείας και Πρόνοιας), ενώ την διαχείριση και υλοποίηση του έχει αναλάβει η Ε.Ψ.Υ.Π.Ε.

4) Είναι ένα κοινοτικό σπίτι, όπου φιλοξενούνται ως 8 έφηβοι και των δύο φύλων, 12-16 ετών που δεν έχουν ανάγκη νοσηλευτικής φροντίδας, για διάστημα έως 18 μηνών, με σκοπό την θεραπευτική τους φροντίδα και με κριτήριο ένταξης την διαθεσιμότητα/δυνατότητα του εφήβου και της οικογένειας για συνεργασία.

Μετά το τέλος της φιλοξενίας εξακολουθούν να υπάρχουν μηνιαίες οικογενειακές ή και ατομικές συναντήσεις (follow-up) για 6 μήνες, ενώ όταν χρειάζεται κάποια θεραπευτική συνέχεια, έχουν προηγηθεί οι απαραίτητες επαφές με τις κατάλληλες υπηρεσίες ψυχικής υγείας για την παραπομπή του εφήβου και των γονιών του..

5) Απευθύνεται σε εφήβους που αντιμετωπίζουν ψυχολογικές δυσκολίες (καταθλιπτικότητα, ψυχωτική διαταραχή σε ύφεση, διαταραχές πρόσληψης τροφής, σχολική φοβία, ήπιες διαταραχές συμπεριφοράς κ.ά.) και βρίσκονται σε κρίση με το οικογενειακό περιβάλλον που είναι δυνατόν να θέτει σε κίνδυνο την ψυχική τους υγεία και κατ' επέκταση την κοινωνική τους αποκατάσταση και ενσωμάτωση.

6) Δεν γίνονται δεκτοί: Έφηβοι με οξεία ψυχιατρική συμπτωματολογία, με νοητική καθυστέρηση ή και αυτισμό, με σοβαρές διαταραχές συμπεριφοράς και με σοβαρά σωματικά προβλήματα, δηλαδή έφηβοι που χρειάζονται διαφορετικού τύπου πλαισίωση νοσοκομειακή ή ειδική εκπαίδευση.

7) Αρχές λειτουργίας

Οι αρχές της λειτουργίας του Θεραπευτικού Ξενώνα Εφήβων «ΙΡΙΣ» είναι μία ψυχιατρική ανοιχτή στην κοινότητα, η εξωνοσοκομειακή φροντίδα, η θεραπεία περιβάλλοντος (milieu therapy), η ψυχοκοινωνική αποκατάσταση και η κοινωνική επανένταξη. Το «Ίρις» λειτουργεί σαν μεταβατικός χώρος ανάμεσα στο νοσοκομείο και το σπίτι, ανάμεσα στο επείγον και την ύφεση. Είναι χώρος εμπάθυνας των παραγόντων που οδηγούν τους εφήβους σε κρίση, χώρος υποστήριξης και εμπειρίας ενός άλλου είδους σχέσης με την οικογένεια και το κοινωνικό περιβάλλον.

8) Η φιλοξενία στον Ξενώνα είναι εθελοντική και σημαντικό κριτήριο ένταξης είναι η δυνατότητα συνεργασίας της οικογένειας ή του περιβάλλοντος φροντίδας του εφήβου με τους ειδικούς και τις υπηρεσίες ψυχικής υγείας.

9) Σκοπός της λειτουργίας του είναι η παροχή ενός σταθερού πλαισίου μέσης διάρκειας διαμονής, ικανού να καλύπτει ψυχολογικές, μαθησιακές, παιδαγωγικές ανάγκες των εφήβων – ενοίκων, να ενισχύει την ανάπτυξη των ατομικών και κοινωνικών δεξιοτήτων τους, Αυτό επιτυγχάνεται με:

- την κινητοποίηση και συμμετοχή των εφήβων ενοίκων του «Ίρις» σε ατομικές και ομαδικές δραστηριότητες,
- την προαγωγή, στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό, του σεβασμού της προσωπικότητάς τους και του αυτο-προσδιορισμού τους, σε συνδυασμό με τις ανάγκες για προστασία και φροντίδα, διατηρώντας ανοιχτές σχέσεις με την κοινότητα,
- και την παροχή ειδικών υπηρεσιών θεραπείας στους ίδιους και τους γονείς τους (ή όποιο περιβάλλον φροντίδας υπάρχει).

10) Βασικοί άξονες παρέμβασης είναι: η Διαχείριση της σχέσης στην καθημερινότητα: σχέση με την πραγματικότητα, σχέση με το σώμα, σχέση με τον άλλο - ενήλικα, συνομήλικο -

Η ατομική ψυχοθεραπεία,

Η θεραπευτική παρέμβαση - υποστήριξη στους γονείς και οι οικογενειακές συναντήσεις,

Η συνεργασία με φορέα παραπομπής και με χώρους κοινωνικής ένταξης του εφήβου (σχολείο, εξωσχολικές δραστηριότητες),

Η προετοιμασία της επιστροφής - της συνέχειας.

11) Παρεχόμενες Υπηρεσίες

Οι παρεχόμενες Υπηρεσίες είναι: η παιδοψυχιατρική παρακολούθηση και φαρμακοθεραπεία όταν είναι απαραίτητο, η ατομική ψυχαναλυτική ψυχοθεραπεία εφήβων, η συμβουλευτική υποστήριξη γονέων, η οικογενειακή θεραπεία, η ομαδική έκφραση (ομαδικές συναντήσεις κοινότητας, θεατρικό παιγνίδι, χοροθεραπεία), η σχολική επανένταξη με παρεχόμενη μαθησιακή υποστήριξη, η κοινωνική ενσωμάτωση.

12) Προσωπικό

Για την υλοποίηση του προγράμματός του, ο Θεραπευτικός Ξενώνας υποστηρίζεται από διεπιστημονική ομάδα που αποτελείται από παιδοψυχίατρο-υπεύθυνο της ομάδας, ψυχολόγο-ψυχοθεραπεύτρια, κοινωνικό λειτουργό και 9μελές προσωπικό ειδικής φροντίδας διαφόρων ειδικοτήτων (ψυχολόγοι, εργοθεραπεύτρια, ιατρός, οικονόμος).

13) Για την αποτελεσματική λειτουργία και την ενδυνάμωση του θεραπευτικού τους ρόλου τα μέλη της ομάδας του προσωπικού ενισχύονται από:

- Ομαδική εποπτεία ψυχοδυναμικής κατεύθυνσης με εξωτερικό επόπτη
- Ατομική εποπτεία των μελών του προσωπικού από την υπεύθυνη του Ξενώνα
- Εβδομαδιαίες κλινικές συναντήσεις
- Επιμορφωτικά προγράμματα (σεμινάρια, εκπαιδευτικά μαθήματα, επισκέψεις –συναντήσεις με αντίστοιχα κέντρα άλλων ευρωπαϊκών χωρών, μεταπτυχιακές σπουδές).

14) Ο Ξενώνας έχει επίσης να επιδείξει **επιστημονική και εκπαιδευτική δραστηριότητα** και δράση στην κοινότητα με την:

Παροχή εκπαίδευσης/ άσκησης σε ειδικούς ψυχικής υγείας (ψυχολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς, νοσηλευτές, εργοθεραπευτές), την οργάνωση ερευνητικών προγραμμάτων, την διοργάνωση ημερίδων σε συνεργασία με το Δήμο Χαλανδρίου και το δίκτυο υπηρεσιών ψυχικής υγείας για το παιδί και τον έφηβο της Ε.Ψ.Υ.Π.Ε., την συμμετοχή των μελών του προσωπικού του Ξενώνα σε ελληνικά και διεθνή συνέδρια παιδοψυχιατρικής με παρουσιάσεις σε στρογγυλά τραπέζια και συμπόσια, ελεύθερες ανακοινώσεις και αναρτημένες ανακοινώσεις, άρθρα σε περιοδικά, τις ομιλίες σε Δημοτικά Σχολεία και Γυμνάσια του Χαλανδρίου.

Τέλος, τις δραστηριότητες των μελών της ομάδας προσωπικού του ΙΡΙΣ εμπύχωσαν και πλαισίωσαν με την παρουσία τους εθελοντές και εξωτερικοί συνεργάτες της Ε.Ψ.Υ.Π.Ε.

Οι συνεργασίες επίσης με τους φορείς παραπομπής (νοσοκομεία, ιατροπαιδαγωγικά κέντρα, κέντρα ψυχικής υγείας) και με τους χώρους κοινωνικής ένταξης του εφήβου (σχολείο, εξωσχολικές δραστηριότητες) είναι μόνιμο μέλημα της θεραπευτικής ομάδας του Ξενώνα.

Σταθερή είναι η συνεργασία για διασύνδεση με την κοινότητα (Υπηρεσίες του Δήμου, εκπαιδευτικά πλαίσια, γειτονιά) καθώς και η ένταξη των εφήβων – ενοίκων σε προγράμματα της κοινότητας.

Η στενή συνεργασία επίσης με τις άλλες δομές της Ε.Ψ.Υ.Π.Ε. που δραστηριοποιούνται στον τομέα της ψυχικής υγείας παιδιών και εφήβων (κέντρο ημέρας «ΩΡΙΩΝ», Ξενώνας παιδιών με ψυχικά ασθενείς γονείς «ΜΕΛΙΑ», τηλεφωνική γραμμή «Σύνδεσμος») συντελεί στην προσφορά ενός ολοκληρωμένου δικτύου φροντίδας για το παιδί και τον έφηβο.

Παράλληλα, με στόχο την καλύτερη πλαισίωση πριν και μετά την ένταξη των εφήβων, καθώς και την πληρέστερη πληροφόρηση για τις υπηρεσίες που παρέχει, κατά την διάρκεια των 6 χρόνων λειτουργίας του Θεραπευτικού Ξενώνα Εφήβων "ΙΡΙΣ" πραγματοποιήθηκαν πολλαπλές συναντήσεις και συνεργασίες με όλους τους φορείς που παρέχουν υπηρεσίες σε εφήβους (πανεπιστημιακές παιδοψυχιατρικές κλινικές, ιατροπαιδαγωγικά κέντρα, εισαγγελία ανηλίκων, επιμελητές ανηλίκων, δημοτικά ιατρεία και κοινωνικές υπηρεσίες Δήμων και ιδιαίτερα με τον Δήμο Χαλανδρίου, σχολεία...).

Όλα τα χρόνια λειτουργίας του, το ΙΡΙΣ παρέμεινε σημείο αναφοράς για τους εφήβους που φιλοξένησε και τους γονείς τους, οι οποίοι τηλεφωνούσαν περιοδικά για να μας ενημερώνουν για τις εξελίξεις στην ζωή τους, είτε είχαν ολοκληρώσει το θεραπευτικό τους πρόγραμμα, είτε είχαν διακόψει. Αυτό επέτρεψε στην θεραπευτική ομάδα του Ξενώνα να διαπιστώσει, ότι η μεγάλη πλειοψηφία των εφήβων που φιλοξενήθηκαν, συνέχισαν θετικά την ζωή τους, ιδίως σε ό,τι αφορά την κοινωνική τους επανένταξη.

15) Αναστολή της λειτουργίας

Δυστυχώς η πλούσια δράση του ξενώνα ΙΡΙΣ έχει ανασταλεί προς το παρόν από τον Νοέμβριο 2008.

Τα αίτια ήταν η **σοβαρή μείωση της χρηματοδότησης από το Υπουργείο, η καθυστέρηση των μισθών του προσωπικού για μήνες, η ακαταστασία στις πληρωμές**, τόσο του προσωπικού, όσο και των λειτουργικών εξόδων του ξενώνα και η **ασάφεια για το μέλλον** της χρηματοδότησης. Η κατάσταση αυτή δημιούργησε μία πολλή βαριά ατμόσφαιρα με εμφανή **σημάδια κόπωσης του προσωπικού** (συναισθήματα χαμηλής αυτοεκτίμησης σε σχέση με την δουλειά τους, παθητικότητα και ηττοπάθεια μπροστά στις συμπεριφορές των εφήβων, έλλειψη ενθουσιασμού για τις δραστηριότητες κλπ.), με αποτέλεσμα να δημιουργείται κλίμα ανασφάλειας και στους εφήβους. Το ΙΡΙΣ φιλοξενεί εφήβους με ψυχιατρικές διαταραχές και σε κρίση με το οικογενειακό περιβάλλον, δηλαδή μία εξαιρετικά ευάλωτη στους εξωτερικούς παράγοντες κατηγορία νέων. Εγκλωβισμένοι σε συναισθήματα ανασφάλειας και εγκατάλειψης λόγω του γενικού κλίματος, οι έφηβοι άρχισαν να αντιδρούν με συμπεριφορές που εμπεριείχαν **υψηλού βαθμού επικινδυνότητα** (φυγές, αποεπένδυση ομαδικών δραστηριοτήτων, υπερσεξουαλικοποίηση της συμπεριφοράς κλπ). Τον τελευταίο μάλιστα μήνα πριν την αναστολή λειτουργίας έγινε από μία έφηβη απόπειρα αυτοκτονίας (κατάποση δισκίων παρακεταμόλης) που παρά το γεγονός ότι την κοινοποίησε αμέσως στο προσωπικό και συνέδεσε την πράξη της με προσωπικές της δυσκολίες, η ομάδα μας εκτίμησε ότι μία τέτοια συμπεριφορά εγγράφεται και στα πλαίσια του γενικού κλίματος ανησυχίας για το μέλλον του Ξενώνα.

16) Τί απέγιναν οι έφηβοι

Οι έφηβοι γύρισαν στα σπίτια τους σε κλίμα αγωνίας και απόγνωσης για την συνέχεια της πορείας τους μια που η παραμονή τους στον Ξενώνα έλειξε πρόωρα.

Παρόλες τις δυσκολίες, συνεχίζονται οι συναντήσεις της θεραπευτικής ομάδας του Ξενώνα με τους εφήβους και τους γονείς, σε μία προσπάθεια στήριξης των στόχων που είχαν συμφωνηθεί κατά την παραμονή τους στον Ξενώνα και

αφορούσαν την σχολική και κοινωνική τους ενσωμάτωση και την βελτίωση της σχέσης τους με την οικογένεια.

Εγιναν έντονες προσπάθειες διασύνδεσής τους με άλλους φορείς ψυχικής υγείας στην περιοχή τους, αλλά απέδωσαν εν μέρει, λόγω δυσκολιών στην συνέχιση ψυχοθεραπευτικής υποστήριξης, είτε από έλλειψη ενδιαφέροντος των εφήβων, είτε από ανεπαρκή δυνατότητα κάλυψής τους, κυρίως ψυχοθεραπευτικής, από μέρους των ιατροπαιδαγωγικών υπηρεσιών.

17) Και το μέλλον;

Η Ε.Ψ.Υ.Π.Ε. παλεύει και συντονίζεται με το ευρύτερο δίκτυο κοινωνικών φορέων: Για την συνέχιση της λειτουργίας του θεραπευτικού Ξενώνα εφήβων ΙΡΙΣ. Για την διατήρηση των υπόλοιπων λιγοστών δομών ψυχικής υγείας για παιδιά και εφήβους. Για την δημιουργία νέων υπηρεσιών για την ψυχική υγεία των παιδιών και των εφήβων. Ημερίδες σαν την σημερινή συμβάλλουν στην διατήρηση των ελπίδων για την συνέχιση του έργου μας. Σας ευχαριστώ.